

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:30.01.2020 ✓Accepted/Kabul:28.09.2020

DOI:10.30794/pausbed.682511

Araştırma Makalesi/ Research Article

Saygılı, E., Gören Yargı, S. ve Mengi, P. (2021). "TFRS 9 Finansal Araçlar Standardının Türkiye’de Faaliyette Bulunan Mevduat Bankalarının Beklenen Kredi Zararları Üzerine Etkileri" *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 44, Denizli, ss. 371-391.

TFRS 9 FİNANSAL ARAÇLAR STANDARDAININ TÜRKİYE’DE FAALİYETTE BULUNAN MEVDUAT BANKALARININ BEKLENEN KREDİ ZARARLARI ÜZERİNE ETKİLERİ*

Ebru SAYGILI** , Seher GÖREN YARGI*** , Pelin MENGİ****

Öz

Bu çalışmada, TFRS 9 kapsamında yeni değer düşüklüğü modelinin bankaların finansal tablolarına olan etkisi ilk uygulama dönemi olan 2018 yılı için araştırılmaktadır. Bu kapsamda üç aşamalı değer düşüklüğü modelinde yer alan kredilerin beklenen zarar karşılıklarındaki değişimler incelenmektedir. Ayrıca yeni karşılıklar yönetmeliği kapsamındaki özel ve genel karşılıklardaki değişimler ile sektör bazlı kredi riskleri analiz edilmektedir. Sonuç olarak, standart kapsamında 2. aşamada yer alan krediler için daha fazla karşılık ayrılmasıyla araştırmaya konu olan 18 bankadan 12’sinde genel karşılıklarda bir artış gözlemlenmiştir. Bazı bankalarda özel karşılıkların ise belirgin bir şekilde arttığı tespit edilmiştir. Hizmet sektörüne yönelik kredi yoğunlaşması nedeniyle bu grupta yer alan kredilerden kaynaklanan risk yoğunlaşması belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı, Mevduat Bankaları, Değer Düşüklüğü Modeli, Beklenen Kredi Zararı.*

THE EFFECTS OF IFRS 9 FINANCIAL INSTRUMENTS STANDARD ON THE EXPECTED CREDIT LOSSES OF TURKISH DEPOSIT BANKS

Abstract

This study explores the effects of the new impairment model, in IFRS 9, on the financial statements of deposit banks issued in 2018. In this respect, the changes in the provisions of the expected credit losses in three stages of the impairment model were analyzed. Further the study investigates the changes in specific and general provisions required by the new regulation and the industrial risks. As a result, the rise in the provisions of loans in the second stage has led to an increase in the general provisions of 12 out of 18 banks. There is a major rise in the specific provisions in some of the banks. Furthermore, the results of the analysis reveal that, due to the concentration of loans for the service sector, the risk intensification from the loans in this category has been identified.

Keywords: *IFRS 9 Financial Instruments Standard, Deposit Banks, Impairment Model, Expected Credit Loss.*

* Bu çalışma Pelin Mengi’nin yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

**Doç. Dr., Yaşar Üniversitesi, İZMİR.

e-posta: ebru.esendemir@yasar.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0002-0458-8740>)

***Arş. Gör. Dr., Yaşar Üniversitesi, İZMİR.

e-posta:seher.goren@yasar.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0002-0475-9888>)

****pelinmengi@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0001-6525-7227>)

1. GİRİŞ

Türkiye Finansal Raporlama Standardı - 9 (TFRS 9): Finansal Araçlar Standardı, günümüzde bankaların önemli gündem konularından biri haline gelmiştir. Bu standartta yer alan yeni düzenlemeler, bankaların finansal raporlamasında önemli değişikliklerin meydana gelmesine neden olmaktadır. Bu değişimler, yatırımcılar, düzenleyiciler, analistler ve denetçiler dahil olmak üzere birçok paydaşı etkilemektedir. TFRS 9, kredi riskinde önemli bir artış ve ömür boyu beklenen kredi zararları gibi yeni kavramlar ve önlemler getirmektedir. TFRS 9'un uygulanması, banka genelinde risk ve finans fonksiyonlarına önemli bir zorluk teşkil etmektedir. Ayrıca, bankaların fon büyüklüğü ve küresel sermaye piyasalarındaki önemi göz önüne alındığında, yeni standardın etkili bir şekilde uygulanmasının birçok fayda sağlama potansiyeli vardır. Bu standardın uygulama kapsamında olan bankalar, ilgili hükümleri ilk kez 01.01.2018 tarihinden sonra başlayan dönemlere ilişkin finansal tablolarda uygulamaya başlamıştır. Bu kapsamda, bankaların finans, risk yönetimi ve bilgi teknolojisi becerilerini birleştirerek çok disiplinli bir plan oluşturmaları gerekmektedir. Bunun yanında, tüm paydaşların ortaya çıkan finansal bilgilere güven duymalarını sağlamak için banka içinde güçlü bir yönetim ve iç kontrol yapısı oluşturulmalıdır.

Düzenleyici kurumlar, bankaların kredi değer düşüklüğü tahminlerinde öngörülemeyen eksikliği ortaya çıkaran küresel finansal krize cevaben TFRS 9'daki değer düşüklüğü kurallarını geliştirmiştir. Muhasebeleştirme ve ölçme standardı olan TMS 39'un gerçekleşmiş zarar modeline göre, bankalar, kredi zararının objektif kanıtından ötürü, yalnızca değer düşüklüğünü tanımaktadır. Bu durum artık, aşırı tepkisel bir yaklaşım olarak görülmektedir. Bu sebeple, TFRS 9 standardı ile birlikte beklenen kredi zararı modeli ilk kez uygulanmaya başlanmıştır.

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) tarafından yayımlanan International Financial Reporting Standards 9 (IFRS 9) ve onun ulusal mevzuata aktarılmış hali olan TFRS 9 Standardı, bankaların daha geniş bir varlık yelpazesine karşı değer düşüklüğünü daha erken tanımalarını ve ömür boyu beklenen zararları tahmin etmelerini gerektirmektedir. Herhangi beklenmedik bir sermaye açığından kaçınmak için bankalar kredi değer düşüklüğü kapsamı ile yasal sermaye arasındaki ilişkiye hâkim olmalıdır. Bankalar bu beklenmedik durumlara karşı korunmak için sermaye yeterlilik oranını gözetmelidir. Bu yeni modele geçiş aşamasında bankalar TFRS 9 gerekliliklerini karşılamak ve altyapılarını geliştirmek için bütçe ayırmak zorundadırlar. Düzenleyici sermaye yeterliliği bağlamında, TFRS 9'a geçiş yapan bankaların dikkat etmesi gereken konulardan biridir. Bankalar bu standartla birlikte oluşacak zorlukları etkili bir şekilde ele almalı ve olası TFRS 9 etkilerinin adil ve açık bir değerlendirmesini hazırlamalıdır. Banka kurullarının ve üst düzey yöneticilerin daha bilinçli kararlar almaları, sermaye planları üzerindeki etkileri ve karşılıkları önceden önlemler olarak yönetmeleri, mevcut stresli koşullar olduğu takdirde riski azaltmak için ileriye dönük stratejik kararlar almaları gerekmektedir.

TFRS 9'dan dolayı borç verme ve karşılıklar konusunda daha fazla dönemsellik potansiyeli sebebiyle daha fazla özkaynak ihracına ihtiyaç duyulabilir. Sermaye seviyeleri beklenen karşılıklardan etkilenen, fakat farklı ekonomik döngü ve senaryolar altında değerlendirilmesi gerekecektir. Bankalar, finansal aracın ömrü boyunca ileriye dönük beklenen kredi zararı tahmin etmek ve devam eden kredi kalitesinin bozulmasını izlemek zorunda kalacaklardır. Derecelendirme ve puanlama sistemlerinin, özellikle İçsel Derecelendirmeye Dayalı modelleri olmayan bankalar için güncellenmesi gerekebilecektir. TFRS 9 karşılık modeli, bankaların ekonomik değişikliklerin işletme modellerini, sermaye planlarını ve karşılık düzeylerini nasıl etkileyeceğini daha erken değerlendirilmesine yardımcı olacaktır. TFRS 9 değer düşüklüğü hesaplaması, bir kredi zararı değer düşüklüğü hesaplama motorunun performansını ve hesaba dayalı gereksinimlerini önemli ölçüde arttırabilir ve TMS 39 standardından daha yüksek miktarda veri gerektirebilir. Bankalar, beklenen kredi zararlarının sonuçlarını paydaşlara açıklamanın ve bilgi için artan talebin yönetilmesinin en şeffaf yollarına odaklanmalıdır. Bir bankanın, kredi riski süreci boyunca, kredi riskini değerlendirmek, fiyatlandırmak ve beklenen kredi zararı (BKZ)'ni hesaplamak için ortak sistemler, araçlar ve veriler için güçlü bir temeli olması gerekecektir.

Finansal Araçlar Standardı olan TFRS 9 mevcut olan TMS 39 standardının yerini alarak farklı bir bakış açısı getirmektedir. Literatürde TFRS 9 kapsamında ticari alacakların beklenen kredi zararlarının hesaplanması (Gökgöz, 2019: 163), temerrüt olasılığının modellenmesi (Taşkın ve Turanlı, 2019: 273), kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlık yaklaşımı (Fidan, 2018: 233) ve yeni değer düşüklüğü modeli ve bankacılık sektörüne olan etkileri (Aytürk, 2016: 133) hakkında araştırmalar bulunmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, TFRS 9

P. Mengi

finansal araçlar standardı kapsamında değer düşüklüğü kavramının mali tablolar ve finansal sistem üzerindeki etkisini vurgulamaktır. Ayrıca Ocak 2018 tarihinde yürürlük kapsamına giren bu standarda ilişkin temel noktaları aydınlatmak ve TMS 39'la aralarında hangi noktalarda farklılık göstereceğini belirtmektir.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde TFRS 9 standardı altında değer düşüklüğü modelinin genel hatlarından ve bankacılık sektörüne etkisinden bahsedilmektedir. İkinci bölümde kavramsal çerçeve oluşturulup; TFRS 9 standardı ile oluşan değer düşüklüğü kavramı incelenmekte, finansal araçlardan bahsedilmekte ve finansal durum tablolarına değinilmekte, TFRS 9 kapsamında kullanılan ve değer düşüklüğü hesaplanırken kullanılan yaklaşımlar belirtilmekte, beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında dikkate alınması gereken unsurlardan söz edilmekte ve yeni kredi karşılıkları yönetmeliğinde meydana gelen değişimlerden bahsedilmektedir. Üçüncü bölüm araştırmaya ayrılmış olup, TFRS 9 kapsamında, değer düşüklüğü modeli kapsamında finansal varlıklar Türk bankacılık sisteminde sınıflandırılıp ölçülerek analiz edilmektedir. Dördüncü bölümde ise sonuçlar değerlendirilmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Yeni Değer Düşüklüğü Modeli ve İçeriği

TFRS 9 standardındaki en köklü değişikliğe neden olan değer düşüklüğü kapsamı bu çalışmada detaylı olarak incelenecektir.

Değer düşüklüğü modelinin esas konusu, bir finansal aracın kredi kalitesindeki değişiklikleri yansıtan bir beklenen kredi zararını oluşturmaktır. Bir başka deyişle, değer düşüklüğü modeli, ilk kez finansal tablolara alınmasından bu yana kredi riskinde önemli artışlar olan tüm finansal araçlar için bireysel ya da toplu olarak makul ve geleceğe dönük olmak üzere bütün bu desteklenebilir bilgiler hesaba katılarak ömür boyu beklenen kredi zararlarının finansal tablolara alınması olarak açıklanmaktadır. (TFRS 9, 2017: 14). Beklenen kredi zararı, TFRS 9 terminolojisini kullanarak, kötü borçlanma karşılığı finansal varlıklarda değer düşüklüğü veya zarar karşılığı olarak geçmektedir. ECL modeline göre, bir kredi zararı olayını tanımlamak aracılığıyla değer düşüklüğünü tanımak yerine, bankalar sadece tarihsel ve güncel verileri değil, gelecekteki ekonomik koşulların tahminlerini içeren makul ve desteklenebilir bilgileri de dahil ederek beklenen zararları proaktif olarak tahmin edecektir. Değer düşüklüğü modelinde, finansal varlıklar için bireysel şekilde değerlendirilme yapılmaktadır. Fakat bazı koşullarda bireysel finansal araca dayanarak ömür boyu beklenen kredi zararlarının ölçülmesi olanak dışıdır. Bu nedenle, bireysel olarak bir değer düşüklüğü değerlendirmesi yapmak, ilk muhasebeleştirmeden bu yana kredi riskindeki değişiklikleri güvenilir bir şekilde yansıtmamaktadır. Bireysel değerlendirme mümkün olmadığında, işletme toplu olarak (yani bir grup veya alt grup düzeyinde) kredi riskinde önemli bir artış olup olmadığını belirlemek için aşırı maliyet veya çaba göstermeden tüm makul ve desteklenebilir bilgileri dikkate almalıdır. Bunu yapmak için, bir işletme, ortak kredi özellikleri ile ilgili finansal araçları; finansal araç çeşidi, kredi riski notu, ilk kayda alım tarihi, vadeye kalan süre, sektör, borç alan tarafın coğrafi konumu, teminat çeşidi ve teminatın temerrüt olasılığını etkisi olması halinde, finansal araca göre teminatın değeri temelinde gruplayabilmektedir (TFRS 9, 2017: 72).

TFRS 9'a göre değer düşüklüğü hükümlerine bağlı olan finansal araçlar; itfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal varlıklar, Diğer Kapsamlı Gelir Yoluyla Gerçeğe Uygun Değer (FVTOCI) ile zorunlu olarak ölçülen borçlanma aracı niteliğindeki finansal varlıklar, TFRS 15 uyarınca muhasebeleştirilen sözleşme varlıkları veya ticari alacaklar, TMS 17 kapsamındaki işlemlerden doğan finansal kiralama alacakları (leasing), kredi taahhütleri, TFRS 9'un uygulandığı ve gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılmayan finansal garanti sözleşmeleridir. Bu finansal varlıklara ilişkin beklenen kredi zararları için zarar karşılığı ayrılmaktadır (PWC, 2015: 21). Buna karşın, Kar veya Zararda Gerçeğe Uygun Değer (FVTPL) ile ölçülen borçlanma araçları ve özkaynak yatırımları için beklenen kredi zararı karşılıkları uygulanmayacaktır.

TFRS 9 uyarınca, bir veya daha fazla olayın meydana gelmesi ve finansal varlığın gelecekteki tahmini nakit akışları üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olması durumunda finansal varlık, kredi değer düşüklüğüne uğramaktadır. Ayrıca borç alan ya da ihraç eden kimsenin önemli finansal zorluklar yaşaması, sözleşme ihlalinin oluşması (Temerrüt veya vadesi geçmiş gibi durumlarda), borçlu kişinin mali zorluk içinde olması durumunda ilgili ekonomik veya sözleşmeden doğan sebeplerle borç verenler borçluya normal koşullarda göz önünde bulundurulmayacak bir

P. Mengi

imtiyaz verilmesi, borç alan tarafın iflasının veya başka bir finansal yeniden yapılanma içine gireceği olasılığının artması, finansal zorluklar sebebiyle bu finansal varlık için aktif pazarın kaybı, gerçekleşen kredi zararlarını yansıtan derin bir iskonto ile finansal varlığın alımı veya oluşturulması gibi durumlara dair gözlemlenebilir veriler mevcut olduğunda, finansal varlık kredi-değer düşüklüğüne uğramaktadır (TFRS 9, 2017: 33).

2.2. Gerçekleşen Zarar Modelinden Beklenen Kredi Zarar Modeline Geçiş

2008 küresel finansal krizin meydana getirdiği olumsuz etkilerden biri, kredi alacakları için ayrılan karşılıkların geç muhasebeleştirilmesinden dolayı finansal kuruluşların mali tablolarının gerçeği yansıtmamasıydı (Avcı, 2016: 11). Bunun esas nedeni, TMS 39'daki değer düşüklüğü koşullarının gerçekleşmiş kredi zarar modeli yolu ile uygulanmasıdır.

TMS 39'daki gerçekleşmiş kredi zarar modeli, değer düşüklüğünün nesnel bir kanıtı olana kadar kredi zararlarının mali tablolara alınmasını geciktirmektedir. Bu kapsamda, değer düşüklüğü tutarını belirlerken sadece geçmiş olaylar ve mevcut koşullar göz önünde bulundurulmaktadır. Ayrıca, finansal araçlar için farklı değer düşüklüğü modellerinin kullanımına izin verdiği için farklı değerlemelere neden olmakta dolayısıyla şirketler arası karşılaştırılabilirlik zayıflamaktadır. Bu olumsuz etkilerden ötürü, TMS 39 standardında kullanılan 'gerçekleşen kredi zarar modeli', TFRS 9 yeni muhasebe standardında 'beklenen kredi zarar modeli' olarak değiştirilmiştir (Biçer, 2016: 114). TFRS 9 düzenlemeleri uyarınca bankalar beklenen kredi zararlarını, kredinin ömrüne göre tahmin edecektir. Bu model çok daha ayrıntılı veri gerektiren öngörücü ve ileriye dönük bir modeldir. Kısacası, gerçekleşen zarar modeli, esas olarak portföydeki mevcut zararı yansıtmakta, beklenen zarar modeli ise hem mevcut hem de gelecekteki zararı içeren portföydeki mevcut riski yansıtmaktadır. Alacağın ömrü boyunca tahsile edilecek nakit akışları ile sözleşmeye göre yapılması gereken nakit akışları arasındaki fark olan nakit açıklarının bugünkü değeri beklenen kredi zararlarını oluşturmaktadır (Biçer, 2016: 108).

TMS 39 standardındaki karmaşıklığa sebep olan, farklı finansal araçlar için farklı değer düşüklüğü modelleri yerine, tüm finansal araçlar için birleşik bir model kapsamı gelmiştir. TFRS 9 ile gelen tek bir modelin uygulanması hem kar veya zararda muhasebeleştirilmiş tutarların karşılaştırılabilirliğini artıracak; hem de TMS 39'da çoklu modellerin kullanımıyla ilgili karmaşıklığı azaltacaktır (Biçer, 2016: 89).

2.3. Üç Aşamalı Değer Düşüklüğü Modeli

Finansal varlıklar finansal tablolara ilk alındıkları andan itibaren gözlemlenen kredi risklerindeki artışa bağlı olarak, TFRS 9 kapsamında yeni üç aşamalı değer düşüklüğü modeli (genel model) Tablo 1'deki gibi özetlenebilmektedir.

Tablo 1: Üç aşamalı değer düşüklüğü modeli

Aşama 1 (ilk muhasebeleştirme)	Aşama 2 (ilk kayda alımdan sonra kredi riskinde ciddi artış)	Aşama 3 (değer düşüklüğüne uğramış olma)
-Canlı krediler -12 aylık beklenen kredi zararı (BKZ/Expected Credit Loss/ECL) -Faiz tutarı (Etkin faiz oranı -EFO/EIR)-(brüt defter değeri üzerinden hesaplanmaktadır.) -Kredi riski düşük olan	-Yakın izlemedeki krediler -Ömür boyu beklenen kredi zararı -Faiz tutarı (EFO/EIR)-(brüt defter değeri üzerinden hesaplanmaktadır.) -Kredi riski orta ve yüksek arasında olan	-Takipteki krediler -Değer düşüklüğüne uğradığına dair nesnel kanıt -Ömür boyu beklenen kredi zararı -Faiz tutarı (EFO/EIR)-(net defter değeri itfa edilmiş maliyet üzerinden hesaplanmaktadır.) -Kredi riski çok yüksek olan

Kaynak: Avul, 2018: 5

Tablo 1'de bahsedilen Aşama 1, ilk kayda alımdan bir sonraki raporlama dönemine kadar önemli ölçüde artan bir kredi riski belirtisi olmayan veya raporlama döneminde düşük kredi riski olan finansal varlıkları içeren

P. Mengi

kısımdır. Aşama 1'deki finansal varlıklar için, işletmelerin 12 aylık BKZ tutarında değer düşüklüğünün tespiti yapıldıktan sonra muhasebeleştirilmektedir. Daha sonra faiz geliri kredinin brüt defter değerindeki etkin faiz oranını (EFO) kullanılarak hesaplanmaktadır. Faiz gelirleri muhasebeleştirilirken beklenen zarar karşılığı hesaba katılmamaktadır. Aşama 1 olarak sınıflandırılan kredilerin geri ödemelerinde gecikme yoktur veya gecikme gün sayısı 30 günden azdır. Aşama 2, Aşama 1'den bir sonraki aşamadır ve finansal varlığın finansal tablolara ilk alındığı andan sonra kredi riskinde önemli bir artış gösterdiği ve ortaya çıkan kredi kalitesinin daha yüksek riskli olduğu yerdir. Bu yüzden işletmenin, finansal aracın ilk kez mali tablolara alınmasından bu yana kredi riskinde önemli derecede bir artışın olup olmadığını her raporlama tarihinde değerlendirmesi gerekmektedir. Aşama 2 bir kredi zararı olayının nesnel kanıtının yoksunluğundan dolayı ilk muhasebeleştirmeden bu yana, kredi kalitesinde önemli ölçüde kötüleşen düşük performanslı finansal varlık grubundan oluşmaktadır. İşletme için, geçmişe göre daha ileriye dönük ve kredi riskinde önemli ölçüde artışın belirtisi olan makul ve desteklenebilir bilgi, finansal varlıklara dair gereksiz maliyet veya çaba gösterilmeksizin kullanılabilir olduğunda, kredi riskindeki değişiklikleri değerlendirmek için kullanılmalıdır. Bir finansal varlığın 2. aşamaya geçmesi durumunda, işletmelerin ömür boyu BKZ'yi kayda alması gerekirken, faiz gelirleri brüt olarak kayda alınmaya devam edecektir. Aslında, 12 aylık beklenen kredi zararları, ömür boyu beklenen kredi zararlarının sadece bir kısmıdır (TFRS 9, 2017: 78). Ayrıca, 2. aşamadaki varlıkların faiz geliri, 1. aşamadakiyle aynı şekilde brüt defter değerindeki kredinin etkin faiz oranı kullanılarak hesaplanmaktadır. Aşama 2'ye geçmek için diğer bir gösterge ise finansal varlıklara ilişkin nakit tahsilatların vadesinin geçmesi yani 30 günü aşmasıdır. TFRS 9 standardında belirtildiği gibi, işletmenin, sözleşmeye bağlı ödemelerin vadesi 30 günden fazla olduğu takdirde finansal aracın ilk kayda alınmasından bu yana kredi riskinde kayda değer bir artış olduğu aksi kabul edilebilir bir varsayımdır. 2. aşamaya geçebilmek için, vade gün sayısı 30 günü aşan fakat 90 günü geçmeyen krediler için, kredi hesabının yeniden yapılandırılması, kredinin yakın izlemedeki araçlar olması ve kredi derecelendirme notları dikkate alınıp temerrüt olasılığında artış olduğu sonucuna varılması gerekmektedir (PWC,2014: 10; Akbank, 2018: 33). Aşama 3'e geçiş için, finansal varlık kredi zararına uğradıktan sonra işletme ömür boyu beklenen kredi zararlarını kabul etmektedir. Başka bir ifadeyle, kredinin temerrüde düştüğü konusunda nesnel bir kanıt olmalıdır (TFRS 9, 2017: 71). Yani, raporlama tarihinde temerrüdün meydana geldiğine dair nesnel kanıtla sahip performans dışı finansal varlıklar grubundan oluşur. Aşama 3'teki finansal varlıklar için, kuruluşlar ömür boyu BKZ'yi hesaplamaya devam edecektir. Ancak bu aşamada faiz gelirleri itfa edilmiş maliyet üzerinden etkin faiz oranı kullanılarak hesaplanmaktadır (değer düşüklüğü karşılığı düşülmüş tutar). Bu aşamada, finansal varlıkların bireysel olarak değerlendirilmesi gerekebilmektedir. TFRS 9'a göre, kuruluşlar için finansal varlığın temerrüt vadesi 90 gün geçmesinden sonra meydana gelmeyeceğine dair aksi kabul edilebilir bir varsayımdır (TFRS 9, 2017: 77). Yeniden yapılandırılarak canlı alacak olarak sınıflandırılan ve bir yıllık izleme süresi içerisinde en az bir kez daha yapılandırılan krediler de temerrüt kapsamına girmektedir (Albaraka, 2018: 99).

2.4. TFRS 9 Kapsamında Ölçme Yaklaşımları

TFRS 9 kapsamında birlikte iki farklı ölçme yaklaşımı ortaya çıkmıştır. İlk yaklaşım olan ömür boyu beklenen kredi zararları, finansal aracın ömrü boyunca herhangi bir noktada temerrüde düşme olasılığını göz önünde bulundurarak sözleşmeden doğan nakit akışlarındaki beklenen eksikliklerdir (TFRS 9, 2017: 41). TFRS 9 standardı, ilk muhasebeleştirmeden bu yana, kredi kalitesinde önemli derecede bozulma olmayan finansal araçlar ile bunlara sahip olanlar arasında bir ayırım yapmaktadır. Bu iki ayırmadan ilki 12 aylık beklenen kredi zararları olarak tanınmaktadır. Ömür boyu beklenen kredi zararları ikinci kategori için tanınmaktadır. Finansal bir varlık, 12 aylık beklenen kredi zararlarından, ilk muhasebeleştirmeden bu yana kredi kalitesinde önemli bir bozulma olduğunda, ömür boyu beklenen kredi zararlarına taşınmaktadır. Dolayısıyla, 12 aylık ve ömür boyu zararlar arasındaki sınır, raporlama tarihindeki mutlak risk seviyesine değil kredi riskindeki değişime dayanmaktadır. Diğer yaklaşım olan 12 aylık beklenen kredi zararı, Raporlama döneminden sonraki 12 ay içerisinde meydana gelmesi olası temerrütlerden kaynaklanan beklenen kredi zararlarının tutarını temsil eden bölümdür (TFRS 9, 2017: 78). 12 aylık beklenen kredi zararları, ömür boyu beklenen kredi zararlarının bir kısmıdır. Raporlama tarihinden sonraki 12 ay içinde (ya da finansal aracın beklenen ömrünün 12 aydan az olması durumunda daha kısa bir süre içinde) temerrüt oluşması durumunda ortaya çıkacak ömür boyu nakit açıklarını, söz konusu temerrüdün oluşma olasılığıyla ağırlıklandırılmış olarak gösterir. Ayrıca bu içeriğin, TMS 39'da mevcut olan faiz geliri fazlalığı sorununu çözeceği ileri sürülmektedir (TFRS 9, 2017: 78).

P. Mengi

IASB, beklenen kredi zararlarını ölçmek için bir temel sağlamamıştır, ancak her işletmenin kendi ölçüm araçlarını geliştirmesi gerekmektedir. Bankaların çoğunun aşağıdaki bileşenleri türetmesi için değiştirilmiş Basel III ölçümleri ve stres testi modellerini kullanması beklenmektedir. TFRS 9 hesaplamaları içerisinde yer alan risk parametrelerine geleceğe yönelik makroekonomik bilgiler de eklenmiştir (Akbank, 2018: 25). Toplam ECL, Formül 1'deki gibi hesaplanmaktadır (Aytürk, 2016: 139; PWC, 2014: 40).

$$ECL = \sum_{t=1}^T PD_t \times LGD_t \times EAD_t \times DR_t \quad (1)$$

Formül 1'deki ECL (Expected Credit Loss) değeri, beklenen kredi zararı olarak gösterilmektedir. Geçmiş verilere dayanarak ve ileriye dönük makroekonomik beklentileri içeren, 12 aylık dönemde kredi veya ilgili kredinin ömrü boyunca zararları için beklentileri yansıtan istatistiksel bir parasal değer olarak tanımlanmaktadır. (Aytürk, 2016: 139). PD (Probability of Default), belirli bir zaman diliminde veya ileriki 12 aylık dönem için temerrüt olasılığını göstermektedir. Bir borcun borç alan kişi tarafından gerekli zamanlanmış geri ödemeleri yapamayacağı ihtimalinin derecesidir (TFRS 9, 2017: 73). Bu kapsam içerisinde, 12 aylık temerrüt olasılığı ve ömür boyu temerrüt olasılığı olmak üzere iki çeşit temerrüt olasılığı vardır. Hesaplama yapılırken içsel kredi derecelendirme modelinden faydalanılmaktadır ve kredi notu oluşturulmaktadır. Hesaplanan temerrüt olasılıklarına makro-ekonomik beklentilerin etkisi yansıtılmaktadır. Geleceğe yönelik beklentiler, bir banka özelinde, büyüme oranı ve politika faizi parametrelerini esas alan bir model vasıtasıyla yansıtılmaktadır (Akbank, 2018: 26). Örneğin, 'bir bankanın her müşteriye verdiği kredi notu ne kadar artarsa temerrüt olasılığı da o kadar olmalı' şeklinde bir yargı oluşmaktadır. Aşama 3 krediler için temerrüde düşme olasılığı %100 olarak göz önünde bulundurulmaktadır. LGD (Loss Given Default), temerrüt halinde kayıp olarak adlandırılmaktadır. İleriki 12 aylık dönemde temerrüt riskinin meydana gelmesi durumunda bu riskin bir yüzdesi olarak ifade edilen bir işlemde beklenen ekonomik zararı yansıtmaktadır. Vadesi gelen sözleşmeden doğan nakit akışları ile borç verenin alacaklarının beklentisi içinde olması arasındaki farkı temel almaktadır. Temerrüt halinde kayıp, bankanın takipteki krediler/toplam krediler (Non-Performing Loans/NPL) verileri alınarak ve portföy bazlı geri kazanım oranı bulunarak hesaplanmaktadır. EAD (Exposure at Default), temerrüt tutarı olarak adlandırılmaktadır. Temerrütün gerçekleşmesi sırasında bankanın maruz kaldığı toplam risk tutarını göstermektedir. Bu değer bankanın iç sistemi içinde tanımlanmaktadır. Albaraka faaliyet raporunda bu parametre kapsamında nakdi krediler için, raporlama tarihi itibarıyla kullandırım gerçekleşmiş bakiyeyi belirtmektedir. Gayri nakdi kredi ve taahhütler için ise krediye dönüşüm oranı uygulanarak hesaplanan değerdir (Albaraka, 2018: 99). DR (Discount Rate), ilk kayda alım sırasında etkin faiz oranını kullanılarak raporlama tarihinde beklenen zararı bugünkü değere indirmek için kullanılmaktadır (TFRS 9, 2017: 68).

12 aylık ECL, iskonto yapmanın önemsizliği nedeniyle çoğunlukla EIR parametresi olmadan hesaplanmaktadır. Fakat ömür boyu ECL kapsamında ise yukarıda belirtilen tüm parametrelerin, formülde ifade edilen t zamanında gelen yeni bilgilere göre güncellenmesi beklenmektedir. Buna rağmen, LGD parametresinin birçok ECL modeli için sabit olduğu varsayılabilirliği ifade edilmektedir. Bu nedenle BKZ (ECL) hesabı, PD ve EIR'deki değişikliklere dayanmaktadır (Sultanoglu, 2018: 483). Taksitli ticari kredilerde EAD her bir t anında değişmektedir. Süre uzadıkça EAD tutarı azalmaktadır.

2.5. Beklenen Kredi Zararlarının Hesaplanmasında Dikkate Alınması Gereken Unsurlar

Bir işletmenin finansal araca ilişkin beklenen kredi zararlarının ölçümünde; paranın zaman değeri, muhtemel sonuç aralığı dikkate alınarak belirlenen tarafsız ve olasılıklarla ağırlıklandırılmış sonuç ve makul ve desteklenebilir bilgi olmak üzere dikkat edilmesi gereken üç temel unsur bulunmaktadır (TFRS 9, 2017: 78-79). Paranın zaman değeri, BKZ (ECL) raporlama tarihine indirgenmiş paranın zaman değerini yansıtmalıdır. Bu standart, Tablo 2'de özetlenen BKZ (ECL)'lerin bugünkü değerini veya nakit eksikliklerini hesaplamak için kullanılan iskonto oranları hakkında rehberlik etmektedir.

Tablo 2: Finansal araçlarla birlikte paranın zaman değeri

Finansal Araçlar	Paranın Zaman Değeri
Değer düşüklüğüne tabi diğer finansal varlıklar	Finansal varlığın muhasebeleştirilmesi sırasında uygulanacak etkin faiz oranı veya yaklaşık bir değeri.
Değişken faiz oranlı finansal araçlar	Nakit akışlarının hesaplanmasının mevcut piyasa faiz oranlarındaki hareketliliği yansıtacak şekilde periyodik olarak yeniden hesaplanması gerekmektedir. Nakit akışındaki değişim, etkin faiz oranını değiştirmektedir.
Krediye göre düzeltilmiş yaklaşım	İlk muhasebeleştirme esnasında tanımlanan krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranı üzerinden indirgeme yapılmaktadır.
Etkin faiz oranı belirlenemeyen kredi taahhütleri	Paranın zaman değerinin mevcut piyasa değerlendirmesi nakit akışlarına özgü riski yansıtan iskonto oranı ile indirgenmektedir. Fakat iskonto oranı, bu risklerin indirgenen nakit kısıtlılarını düzeltmek yerine, iskonto oranını ayarlamak suretiyle dikkate alınmaktadır.
Finansal garanti sözleşmeleri	
Kira alacakları	TMS 17 / TFRS 16'ya göre kira alacakları ölçümünde kullanılan aynı iskonto oranıyla indirgenmektedir.
Kredi taahhütleri	Kredi taahhüdünden kaynaklanan finansal varlığın muhasebeleştirilmesi sırasında uygulanacak etkin faiz oranı veya yaklaşık bir değeri kullanılarak indirgenmektedir.

Kaynak: KGK. (2017: 78-79). TFRS 9 Finansal Araçlar. (02.05.2018) http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TFRS/TFRS_9_2017%20Surumu.pdf.

Muhtemel sonuç aralığı dikkate alınarak belirlenen tarafsız ve olasılıklarla ağırlıklandırılmış sonuç, işletmelerin içsel kredi derecelendirme sistemlerindeki girdileri kullanıp kredi riski modellemesi yaparak her bir kredi için beklenen zarar oranını hesaplamaları gerektiğini belirtmektedir (Aytürk, 2016: 139). Beklenen kredi zararlarının tahmin edilmesindeki amaç, işletmenin beklenen kredi zararlarını ölçerken muhtemel olan tüm senaryoların tahmin edilmesi değildir. Bunun yerine, kredi zararının gerçekleşme ihtimali ile gerçekleşmeme ihtimalini dikkate alarak, kredi zararının gerçekleşme olasılığını ve riskini değerlendirmektedir (Avul, 2018: 20).

Makul ve desteklenebilir bilgi, BKZ'ler, aşırı maliyet veya çaba olmadan mevcut olan makul ve desteklenebilir bilgiler kullanılarak tahmin edilmektedir. Kapsamlı bir araştırmanın yapılması ve bilgilerin finansal varlığın beklenen ömrünün tamamını kapsaması beklenmemektedir. Ancak, işletmenin kullanabileceği bilgi kaynakları sadece geçmiş verileri değil, borçluya özgü unsur, genel mevcut ve gelecekteki ekonomik koşullara ilişkin makul olarak elde edilebilecek tüm bilgileri göz önünde bulundurmalıdır. Ayrıca işletme içi ve işletme dışı tüm veri kaynaklarını da kullanabilmektedir. Finansal raporlama amacıyla mevcut olan bilgiler, bir finansal varlık için ECL hesaplanırken analiz edilmelidir. Makul ve desteklenebilir bilgi; işletmenin veya diğer işletmelerin geçmişteki kredi zararı tecrübeleri, iç kredi riski derecelendirmeleri veya tahminleri, dış derecelendirmeler, raporlar, istatistikler (bir bankadan ve istatistik kurumundan gelen faiz oranı ve işsizlik tahminleri ve kredi puan bilgileri gibi) ve işletmeye özgü verilerin yetersiz olduğu durumlarda karşılaştırılabilir finansal araçlar için diğer işletmenlerin tecrübeleri de dahil olmak üzere çeşitli iç ve dış kaynaklardan elde edilebilmektedir (TFRS 9, 2017: 78-79).

2.6. Yeni Kredi Karşılıkları Yönetmeliğinde Meydana Gelen Değişimler

Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğinin amacı 2006 yılında resmi gazetede de belirtildiği üzere, bankaların kredilerinin niteliklerine göre sınıflandırılması ve bunlar için ayrılacak karşılıklar ile ilgili olarak usul ve esasları ayarlamaktır (BDDK, 2006: 2). 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren belirli durumlar hariç, bankalar kredi karşılıklarını 22 Haziran 2016 tarihinde yayımlanan Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğinin 9'uncu maddesinde bulunan TFRS 9 kapsamında ayırmaya başlayacaktır. Başka bir deyişle, bankalar finansal tablolarının aktifinin içerisindeki kredileri için ayrılacakları karşılık giderlerini yeni TFRS 9 standart kapsamına uygun olarak belirleyecekleri genel ve özel karşılıklara dayanarak kayıtlarına kaydedecektir. (Topuz, 2017: 19). Bu yeni yönetmelik uygulamasında TFRS 9 kapsamında ayrılan karşılıklardan biri olan özel karşılık, borç alan tarafın temerrüdü nedeniyle ayrılmış ise ömür boyu zarar karşılığı tutarları olarak kabul edilmektedir. Diğer bir kapsam olan genel karşılık ise, borç alan tarafın kredi riskinde herhangi kayda değer

P. Mengi

bir artış sebebiyle ayrılmış ise ömür boyu beklenen kredi zarar karşılığı tutarları ve 12 aylık beklenen kredi zarar karşılığı tutarları olarak kabul edilmektedir (BDDK, 2016: 3).

Yeni yönetmelik ile birlikte TFRS 9 uygulamayacak olan bankalar için, teminat gruplarının özel karşılık hesaplamasında esas alınacak dikkate alınma oranları Tablo 3'teki gibi değişmiştir (BDDK, 2016: 5). 1. Grupta yer alan kefalet, teminat mektubu ve garanti gibi gayri-nakdi teminatlar 2. Grupta sınıflandırılmış olup, dikkate alınma oranları %100'den %80'e düşmüştür. İpotek, rehinli emtia ve poliçe gibi 2. Grupta yer alan teminatlar 3. Gruba sınıflandırılarak dikkate alınma oranları %75'den %60'a düşmüştür. Taşıt ve ticari işletme rehni, uçak veya gemi ipoteği gibi teminatlar 3. Gruptan 4. Gruba kaydırılarak, dikkate alınma oranları %50'den %40'a düşmüştür. Dikkate alınma oranları iyileştirilmiş gibi görünmekle beraber, teminat grupları değiştirildiği için TFRS 9 uygulamayacak olan bankalarda teminat koşulları ağırlaştırılmıştır (Procompliance, 2016: 5).

Tablo 3: Özel karşılık hesaplamasındaki dikkate alınma oranları

Teminat Türleri	Eski	Yeni
Birinci grup teminatlar	% 100	% 100
İkinci grup teminatlar	% 75	% 80
Üçüncü grup teminatlar	% 50	% 60
Dördüncü grup teminatlar	% 25	% 40
Beşinci grup teminatlar	-	% 20

Yeni ve eski karşılıklar yönetmeliği baz alınarak, ayrılacak özel ve genel karşılıklar birtakım değişikliklerle Tablo 4 ve Tablo 5'de belirtilmektedir. Tablo 4 ve Tablo 5'e bakıldığında yeni yönetmelikle birlikte, TFRS 9'u uygulayan ve uygulamayan bankalara göre gruplandırma yapılmaktadır. Eski yönetmelikte, Tablo 4'de gösterildiği üzere, bankalar nakdi ve gayri nakdi krediler için Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) tarafından belirlenen farklı sabit oranlara göre genel ve özel karşılıklar temin etmekteydi. TFRS 9'u uygulayan bankaların Tablo 5'deki gibi, 12 aylık veya ömür boyu ECL'ye dayalı genel ve özel karşılıkları hesaplamaları gerekmektedir. Genel karşılıklar için hem 12 aylık hem de ömür boyu ECL hesaplanırken, özel karşılık için sadece ömür boyu ECL hesaplanmaktadır. TFRS 9 kapsamındaki Genel Karşılıklar, standart nitelikli krediler ve yakın izlemedeki kredileri içermektedir. Özel Karşılıklar ise tahsil imkânı sınırlı kredileri, tahsili şüpheli kredileri ve zarar niteliğindeki kredileri kapsamaktadır. Ancak TFRS 9'u uygulamayan bankalar yeni yönetmelikte belirtilen yeni sabit oranları kullanarak genel karşılıkları ayırmaya devam etmektedir. Ancak, Tablo 4'de görüldüğü üzere, yeni yönetmelikteki yeni oranlar, eski yönetmelikteki oranlarla karşılaştırıldığında, nakit krediler için genel karşılık oranlarında artış olduğu görülmektedir. Diğer önemli bir yasa değişikliği gayri nakdi kredilere ilişkin yapılmıştır. Bu değişiklikte, TFRS 9'u uygulamayan bankalar için Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'e göre hesaplanan risk tutarı üzerinden nakit krediler için genel karşılık oranı %1,5 ve %3 uygulanarak karşılıkları hesaplanmaktadır. Bu, TFRS 9'u uygulamayan bankaların ciddi bir karşılık yükü ile karşı karşıya kalacağı anlamına gelmektedir. Bunun nedeni, yeni düzenleme ile bundan sonra gayri nakdi krediler için nakdi kredilerin karşılık oranlarının kullanılacak olmasıdır. Çünkü eski yönetmelikte, nakdi ve gayri nakdi krediler için ayrı oranlar uygulanarak karşılıklar hesaplanmaktaydı. 1. grup nakdi krediler toplamının %1'i, 2. grup nakdi krediler toplamının ise %2'si hesaplanmaktaydı. Gayri nakdiler için ise 1. grubun %0,1'i iken 2. Grup'un %0,4'ü hesaplanmaktaydı. Yeni yönetmelik, karşılıklar açısından TFRS 9'u uygulayanlar veya uygulamayanlar olarak ayırdığı için, bankalar arasında karşılık düzeyinde önemli tutarsızlıklar yaratacağı ve bu nedenle karşılaştırılabilirliği bozacaktır. Ayrıca Tablo 4'te özel karşılık oranlarına bakıldığında yeni yönetmelik ile birlikte herhangi bir değişiklik yapılmadığı ve eski yönetmelikteki aynı oranların kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 4: Yeni ve eski karşılıklar yönetmeliği arasında meydana gelen değişme

Karşılıklar	Yeni Karşılıklar Yönetmeliği	Eski Karşılıklar Yönetmeliği	Grup	Vade Aşımı
	TFRS 9 Uygulamayan Bankalar İçin	Tüm Bankalar İçin		
Genel Karşılıklar	% 1,5 (nakdi ve gayri nakdi)	% 1 (nakdi)/ % 0,2 (gayri nakdi)	Standart nitelikli	-
	% 3 (nakdi ve gayri nakdi)	% 2 (nakdi)/ % 0,4 (gayri nakdi)	Yakın izlemedeki	+30
Özel Karşılıklar	en az % 20	en az % 20	Tahsil imkânı sınırlı	+90
	en az % 50	en az % 50	Tahsili şüpheli	+180
	% 100	% 100	Zarar niteliğindeki	+1 yıl

Kaynak: Avul, 2018: 34

Tablo 5: Yeni karşılıklar yönetmeliğince TFRS 9'u uygulayan bankalar için yeni karşılıklar yönetmeliği

Karşılıklar	Yeni Karşılıklar Yönetmeliği (TFRS 9 Uygulayan Bankalar İçin)	Grup
Genel Karşılıklar	12 aylık ECL	Standart nitelikli
	Ömür boyu ECL	Yakın izlemedeki
Özel Karşılıklar	Ömür boyu ECL	Tahsil imkanı sınırlı Tahsili şüpheli Zarar niteliğindeki

Kaynak: BDDK. (2016). Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, *Ankara: Resmi Gazete (29750 sayılı)*. (05.05.2018) <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/06/20160622-3.htm>.

TFRS 9 ve karşılıklar yönetmeliği Türk bankacılık sistemine önemli bir yaklaşım değişikliği gelmesine neden olmuştur. Bu değişiklik sadece karşılıkların tutarı ve hesaplama yöntemi için değil; ayrıca organizasyonun ve süreçlerin değişimini, bilgi teknolojisi alt yapısının değişimini ve dolayısıyla maliyeti gibi birçok değişikliği de kapsamaktadır (Avcı, 2016: 2).

3. ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Veri Seti ve Yöntemi

TFRS 9 standardının ortaya çıkması ile finansal tablolardaki muhasebesel veriye ve özellikle bankalar ve finansal kuruluşlardaki veriye olan bakış açısı değiştirmiştir. Böylece finansal tablolarda yeni ve gerekli bazı düzeltmeler yapılmıştır. Bu araştırma 2018 yılının başından itibaren olan hesap dönemleri için geçerli olan TFRS 9 standardının bankaların beklenen kredi zararlarına etkisini analiz etme amacıyla yapılmıştır. Bankalar listesine BDDK'nın internet sitesinden ulaşılmıştır. Çalışmada Türkiye'de faaliyet gösteren mevduat bankaları verilerinden yararlanılmıştır. BDDK'nın sitesinde Aralık 2017 tarihi itibarıyla 32 tane mevduat bankası mevcuttur. Mevduat bankaları sektördeki aktif büyüklüğünün yaklaşık %90'ını elinde tutmaktadır (Esendemirli ve Yeğinboy, 2014: 311). BDDK sitesinde yer alan mevduat bankaları arasından bağımsız denetimden geçmiş ve analize uygun verilere sahip olan 18 banka seçilmiştir. Bu bankalar sektörün toplam aktif büyüklüğünün %80'ine sahiptir (BDDK, 2017:1).

P. Mengi

Tablo 6: Örnek denetim raporu

AKBANK T.A.Ş.

31 ARALIK 2018 TARİHİ İTİBARIYLA KONSOLİDE

FİNANSAL TABLOLARA İLİŞKİN AÇIKLAMA VE DİPNOTLAR

[Tutarlar aksi belirtilmedikçe bin Türk Lirası ("TL") olarak ifade edilmiştir.]

	TFRS 9 öncesi defter değeri 31 Aralık 2017	Yeniden ölçümler	TFRS 9 defter değeri 1 Ocak 2018
Krediler	7.069.820	79.061	7.148.882
1. Aşama	964.316	[271.288]	693.028
2. Aşama	121.358	2.389.069	2.510.428
3. Aşama	4.536.546	[591.120]	3.945.426
Diğer (*)	1.447.600	[1.447.600]	-
Finansal Varlıklar (**)	89.369	[2.629]	86.740
Gayrinakdi Krediler (***)	131.983	11.078	143.061
1. ve 2. Aşama	64.229	18.302	82.531
3. Aşama	67.754	[7.224]	60.530
Toplam	7.291.172	87.510	7.378.683

r. Değer Ayarlamaları ve Kredi Karşılıkları Değişimine İlişkin Bilgiler:

	Açılış Bakiyesi (TFRS 9 Öncesi) 31 Aralık 2017	Yeniden Ölçümler	Açılış Bakiyesi (TFRS 9 Sonrası) 1 Ocak 2018	Dönem içinde ayrılan karşılık tutarları	Karşılık İptalleri	Diğer Ayarlamalar (*)	Kapanış Bakiyesi
31 Aralık 2018							
Özel Karşılıklar (Üçüncü Aşama)	4.536.546	[591.120]	3.945.426	7.427.535	[1.908.857]	[4.583.203]	4.880.901
Genel Karşılıklar (Birinci ve İkinci Aşama)	2.533.274	670.181	3.203.455	398.090	-	-	3.601.545

(*) Aktiften silinenleri ve takipteki krediler portföyünden yapılan satışları ifade etmektedir.

Bankaların TFRS 9 kapsamında oluşturulan finansal tablolarından; TFRS 9'da öngörülen zarar modeline uygun olarak ölçülen yeni beklenen zarar karşılıkları, değer ayarlamaları ve kredi karşılıkları değişimine ilişkin bilgiler ve sektörler göre ayrılan kredi karşılıkları adı altında incelenen kalemleri alınmıştır. Bu üç kalem altında yer alan veriler baz alınarak TFRS 9 standardının beklenen kredi zararları üzerindeki etkilerine bakılmıştır. Tablo 6'da yer alan örnek denetim raporunda veri kaynaklarına ilişkin detaylar yer almaktadır. Mevduat bankaları arasında, çalışma kapsamındaki kalemlere uygun olan 18 adet mevduat bankası seçilmiş ve bu bankaların internet sitelerinde yayımlanan bağımsız denetimden geçmiş konsolide finansal tablolarından yararlanılmıştır. Seçilen bankaların 2017 dönem sonu verileri ile 2018 dönem başı açılış verilerinden yararlanılmış ve yatay analiz hareketli baz yıl yöntemi kullanılmıştır (Subramanyam ve Wild, 2014: 29). Bu yöntemle ilgili kalemin bir önceki yıldaki tutarından, ilgili kalemin karşılaştırılan yıla ait tutarı çıkarılır ve bir önceki yıl tutarına bölünerek 100 ile çarpılır. Böylece o kalemdeki değişim oranı bulunur.

3.2. Araştırmanın Kapsamı

TFRS 9 standardındaki en önemli değişim değer düşüklüğü karşılığı kapsamıdır. Değer düşüklüğü karşılığı 1. aşama krediler, 2. aşama krediler ve 3. aşama krediler olmak üzere üç aşamalı bir model altında muhasebeleştirilmektedir. TFRS 9'un bankalarda uygulanmasıyla finansal tablolarda yer alan bu üç aşamanın yüzdesel değişim tutarlarındaki değişimler incelenmiştir.

Çalışmada kullanılan diğer bir kalem yeni karşılıklar yönetmeliğindeki özel karşılıklar (3. aşama) ve genel karşılıklar (1. ve 2. aşama) kapsamıdır. Bu karşılıkların bankaların mali tablolardaki verilerine göre yüzdesel değişim tutarları hesaplanarak etkilerine bakılmıştır.

Son olarak çalışma kapsamında bankaların finansal tablolarındaki sektörel bazda kredi risk değişimlerine bakılmıştır. TFRS 9 kapsamı içerisinde bankaların finansal tablolarından kredi riskinde önemli artış (2. aşama), temerrüt (3. aşama) ve beklenen zarar karşılıkları başlıkları altında yer alan verilerle sektörel olarak yüzdesel dağılımları oluşturulmuştur.

P. Mengi

3.3. Araştırmaya İlişkin Bulgular ve Değerlendirmeler

TFRS 9 kapsamında meydana gelen değişimlerden en önemlisi değer düşüklüğü modelidir. Tablo 7 ve Tablo 8’de TFRS 9 öngörülen zarar modeline uygun olarak ölçülen yeni beklenen zarar karşılıkları ile ilgili karşılaştırmalı analiz yapılmıştır. Bu değişim finansal varlıkların mali tablolara ilk alındıkları andan itibaren kredi kalitesindeki değişime bağlı olarak üç aşamalı değer düşüklüğü modelini oluşturmuştur. Bankaların verilerinden alınan değerlerle yüzdesel değişimleri verilmiştir. Bu veriler bankaların 2017 dönem sonu değerleri ile 2018 dönem başı açılış değerleri arasındaki rakamların farkı sonucu hesaplanan yüzdesel değişimlerdir. Bankaların finansal tablolarına bakıldığında bu kapsam hem krediler hem de gayri nakdi krediler olarak ayrılmaktadır. Tablo 7 ve Tablo 8 için yüzdesel değişimler Formül 2’ye göre hesaplanmıştır.

Tablo 7’de bankaların finansal tablolarındaki krediler kısmındaki TFRS 9 ile gelen üç aşama modelinin 18 adet mevduat bankasındaki etkisi görülmektedir. Öncelikle, 1. aşama krediler, finansal tablolarda ilk kayda alımdan bir sonraki raporlama dönemine kadar kredi riskinde önemli bir artış belirtisi olmayan düşük kredi riskine sahip finansal varlıklardır. Tablo 7 ve Şekil 1’de 1. aşama incelendiğinde, 18 tane mevduat bankası içerisinde 11 banka için negatif (-) yönlü bir etki yarattığı görülmektedir. Fakat 5 adet banka için ise pozitif (+) yönlü bir etki yaratmaktadır. Banka 8 ve Banka 9’un finansal tabloları incelendiğinde bu aşamalar için veriler yer almadığı için hesaplama yapılamamıştır. Sonuç olarak 1. aşama kredilerin bankaların çoğunluğunda negatif yönde etkilendiği görülmektedir. Fakat pozitif yönde etki gösteren bankalardan; Banka 2, Banka 7 ve Banka 11’de belirgin bir artış görülmektedir.

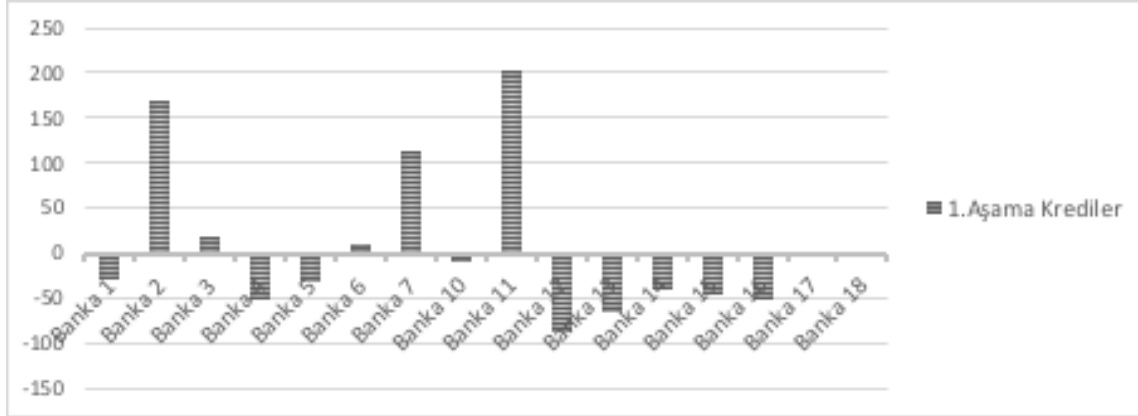
Tablo 7: TFRS 9 öngörülen zarar modeline uygun olarak ölçülen yeni beklenen zarar karşılıkları ile ilgili analiz sonuçları-nakdi krediler

Bankalar	1. Aşama Krediler	2. Aşama Krediler	3. Aşama Krediler	Toplam Değişim
BANKA 1	-28,13	1868,61	-13,03	25,00
BANKA 2	167,80	4450,17	9,84	141,92
BANKA 3	17,57	163,29	68,93	62,72
BANKA 4	-52,12	211,10	-1,65	-10,99
BANKA 5	-31,57	2735,29	4,40	85,87
BANKA 6	10,91	395,16	-0,65	28,74
BANKA 7	112,24	2142,85	103,92	181,53
BANKA 8	Hesaplanamadı	Hesaplanamadı	Hesaplanamadı	Hesaplanamadı
BANKA 9	Hesaplanamadı	Hesaplanamadı	Hesaplanamadı	Hesaplanamadı
BANKA 10	-8,90	392,86	-3,62	13,25
BANKA 11	203,91	1768,56	30,97	90,26
BANKA 12	-87,44	-38,14	-14,37	-49,43
BANKA 13	-65,28	196,15	-5,64	23,50
BANKA 14	-40,52	869,81	2,07	-10,39
BANKA 15	-45,12	151,46	-6,31	13,67
BANKA 16	-51,24	630,62	7,29	0,67
BANKA 17	-1,73	196,27	-15,74	1,00
BANKA 18	-1,89	156,78	-9,94	-4,97

Diğer bir gruptaki 2. aşama krediler Tablo 7 ve Şekil 2’de yer almaktadır. 2. aşama krediler ise kredi riskinde önemli bir artış gösteren ve ortaya çıkan kredi kalitesinin düşük olmadığı finansal varlıkları içeren kısımdır. Kredi riski orta ve yüksek arasındaki finansal varlıklardır. Bu çalışma kapsamında incelenen 18 tane mevduat bankasından 15’inin finansal tablolarındaki değerlerinde pozitif yönlü bir artış meydana gelmektedir. Ancak,

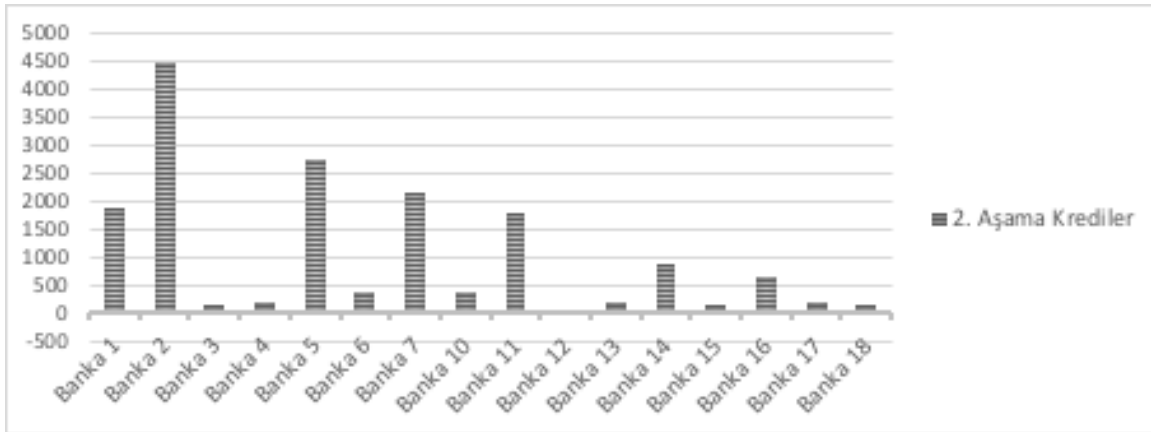
P. Mengi

analiz sonucunda 2. aşamanın sadece Banka 12 için negatif bir etki yarattığı görülmektedir. Banka 8 ve Banka 9 için finansal tablolarda değer olmadığı için hesaplama yapılamamaktadır. 2. aşama krediler diğer aşamalara göre bankaların çoğunluğunda pozitif yönlü bir değişim meydana getirmektedir ki bu durum yakın izlemedeki kredi tutarlarının arttığını göstermektedir.

Şekil 1: 1. aşama nakdi krediler BKZ artış/azalış grafiği

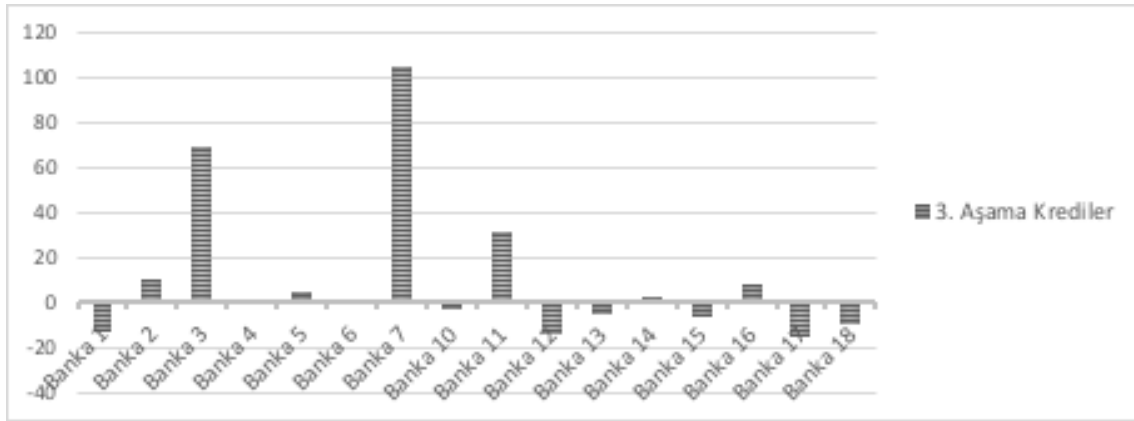
Şekil 1’de, Tablo 7’de yer alan 18 adet mevduat bankasının 1. aşama kredilere ait verilerine göre grafik dağılımı gösterilmektedir.

Şekil 2: 2. aşama nakdi krediler BKZ artış/azalış grafiği

Şekil 2’de, Tablo 7’de yer alan 18 adet mevduat bankasının 2. aşama kredilere ait verilerine göre grafik dağılımı verilmektedir.

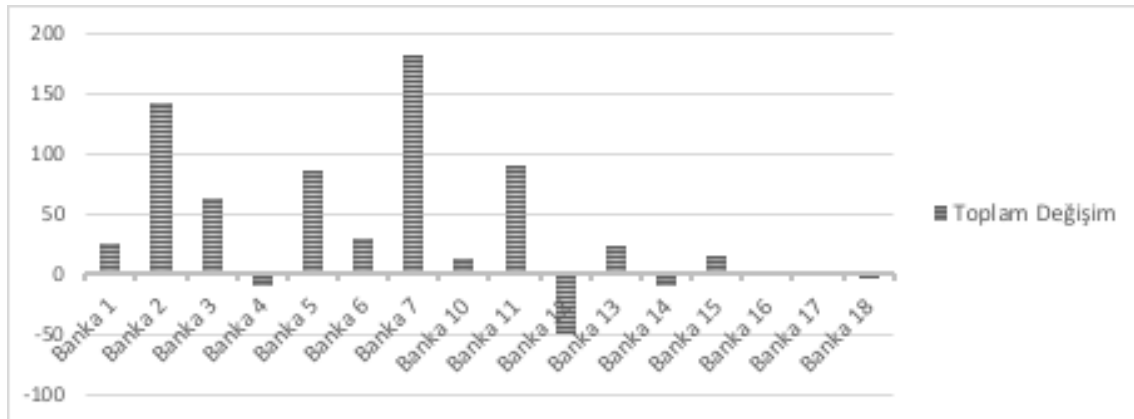
P. Mengi

Şekil 3: 3. Aşama nakdi krediler BKZ artış/azalış grafiği

Şekil 3’de, Tablo 7’da yer alan 18 adet mevduat bankasının 3. aşama kredilere ait verilerine göre grafik dağılımı gösterilmektedir. Tablo 7 ve Şekil 3’de yer alan 3. aşama krediler, kredinin değer düşüklüğüne uğradığı konusunda nesnel bir kanıtı olan finansal varlıklardır. Diğer bir deyişle, finansal raporlama dönemi sonu itibariyle 1. aşama ve 2. aşamada yer alan şartların dışında kalan finansal varlıklardır. Bu 3. aşamanın çalışma kapsamında mevcut olan 18 bankaya etkisine bakıldığında 9 banka için negatif yönde bir değişime neden olduğu görülmektedir. Buna rağmen, 7 adet banka için pozitif yönlü bir değişim olmuştur. Banka 8 ve Banka 9 için finansal tablolarda değer olmadığı için hesaplama yapılamamaktadır. Bu aşamada pozitif yönde değişim gösteren bankalar içerisinde Banka 3, Banka 7, Banka 11’de diğer bankalara göre önemli artışlar meydana gelmiştir.

Şekil 4’de görüldüğü üzere toplam değişimin grafik dağılımı yer almaktadır. Buna göre araştırmaya konu olan 12 Bankada beklenen zarar karşılıklarında toplam değişim artış yönlü olmuştur.

Şekil 4: Toplam değişim BKZ artış/azalış grafiği

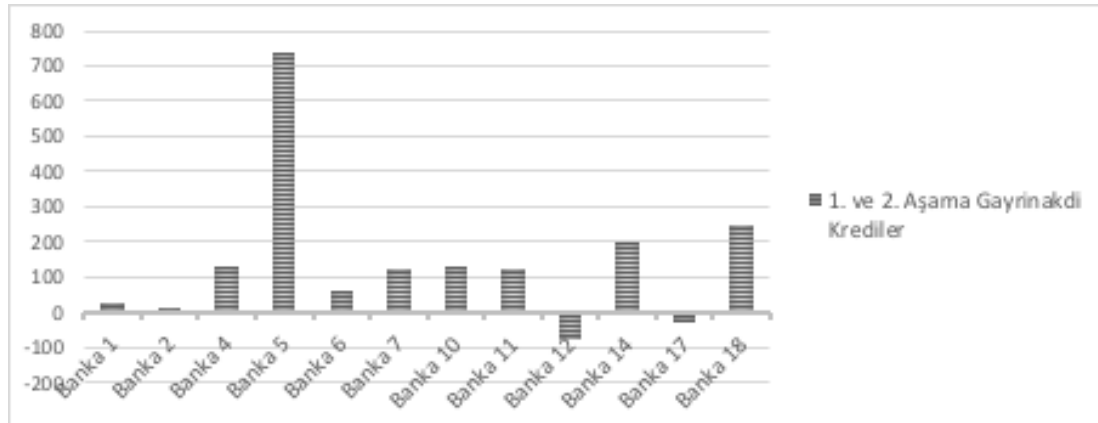
Tablo 8 TFRS 9 öngörülen zarar modeline uygun olarak ölçülen yeni beklenen zarar karşılıkları ile ilgili analiz sonuçlarının gayri nakdi krediler için incelenen bölümünü göstermektedir. Bu bölümde 1. ve 2. aşama gayri nakdi krediler bir arada yer alırken, 3. aşama ayrı olarak incelenmektedir.

P. Mengi

Tablo 8: TFRS 9 öngörülen zarar modeline uygun olarak ölçülen yeni beklenen zarar karşılıkları ile ilgili analiz sonuçları-gayri nakdi krediler

Bankalar	1. ve 2. Aşama Gayri Nakdi Krediler	3. Aşama Gayri Nakdi Krediler
BANKA 1	28,49	-10,66
BANKA 2	15,97	2,26
BANKA 3	Hesaplanamadı	Hesaplanamadı
BANKA 4	130,99	-54,36
BANKA 5	736,86	-0,30
BANKA 6	64,19	-68,31
BANKA 7	121,75	18,67
BANKA 8	Hesaplanamadı	Hesaplanamadı
BANKA 9	Hesaplanamadı	Hesaplanamadı
BANKA 10	130,73	-83,56
BANKA 11	121,11	-22,90
BANKA 12	-77,14	23,31
BANKA 13	Hesaplanamadı	Hesaplanamadı
BANKA 14	198,65	-55,29
BANKA 15	Hesaplanamadı	Hesaplanamadı
BANKA 16	Hesaplanamadı	Hesaplanamadı
BANKA 17	-27,97	137,04
BANKA 18	247,46	-79,97

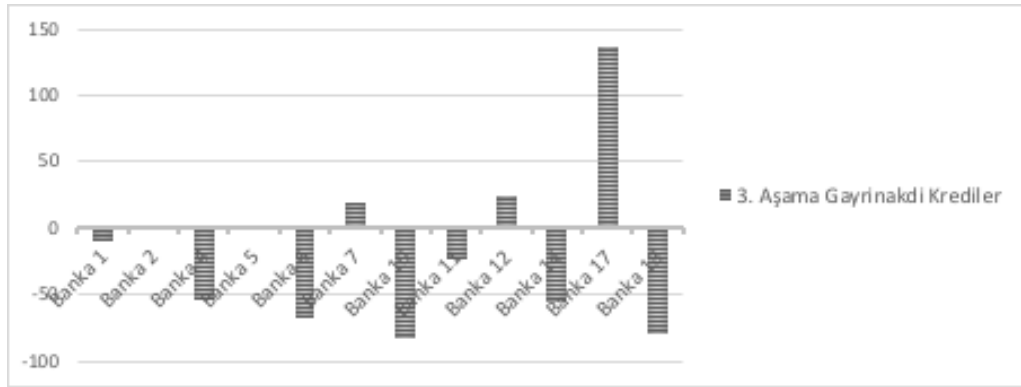
Şekil 5’de, Tablo 8’de yer alan 18 adet mevduat bankasının 1. ve 2. aşama gayri nakdi kredilere ait verilerine göre grafik dağılımı verilmektedir. Şekil 5’de 1. ve 2. aşama gayri nakdilerin etkisine bakıldığında 10 adet mevduat bankasına pozitif yönde olduğu görülmektedir. Buna karşın, 2 adet banka için negatif yönlü bir değişim olmuştur.

Şekil 5: 1. ve 2. aşama gayri nakdi krediler BKZ artış/azalış grafiği

Şekil 6’da, Tablo 8’de yer alan 18 adet mevduat bankasının 3. aşama gayri nakdi kredilere ait verilerine göre grafik dağılımı verilmektedir. Şekil 6’daki 3. aşama gayri nakdi kredilerin etkisine bakıldığında ise, 1. aşama ve 2. aşamaya göre pozitif yönde değişim gösteren 4 banka olduğu görülmektedir. Fakat 3. aşama kredilerde 9 adet bankada negatif yönde bir değişim olmuştur. Diğer kalan 6 bankada bu üç aşama için finansal tablolarında bir değer olmadığı için hesaplama yapılamamaktadır. 3. aşama kredilerde azalmaların daha büyük bir tutarda olduğu görülmektedir. Fakat artışlar daha küçük bir tutarda değişim göstermektedir.

P. Mengi

Şekil 6: 3. aşama gayri nakdi krediler BKZ artış/azalış grafiği

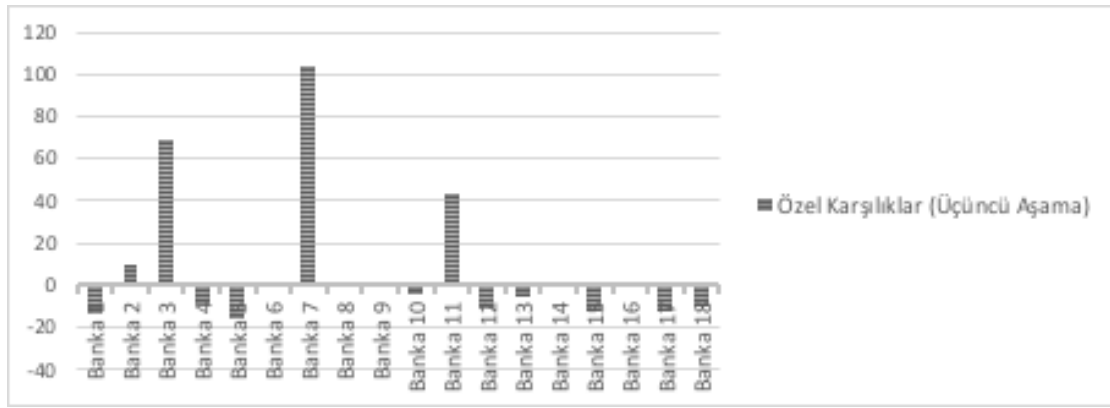
Tablo 9’da değer ayarlamaları ve kredi karşılıkları değişimine ilişkin analiz sonuçları gösterilmektedir. Tablo 9’da çalışma kapsamında mevcut 18 adet mevduat bankasının finansal tablolarından alınan ve TFRS 9 ile değişen özel karşılıklar (3. aşama) ve genel karşılıklar (1. ve 2. aşama) yer almaktadır. Bu iki kalemin her mevduat bankasının finansal tablolarından alınan değerlerle yapılan analiz sonuçları Tablo 9’da sunulmaktadır.

Tablo 9 için yüzdesel değişimler Formül 2’deki gibi hesaplanmıştır. Tablo 9’da ve Şekil 7’de yer alan özel karşılık (3. aşama) kısmı yeni karşılıklar yönetmeliği ile birlikte değişmiştir. TFRS 9 ile 2018 yılının başından itibaren bankaların finansal tablolarında özel karşılık kalemi bu yeni standart kapsamındaki 3. aşama kısmı ile birlikte yer almaktadır. Bu grup içerisinde yer alanlar; tahsil imkânı sınırlı krediler, tahsili şüpheli krediler ve zarar niteliğindeki kredilerdir. Bu krediler ve özel karşılık, borç alan tarafın temerrüdü nedeniyle ayrılmış olduğu için ömür boyu zarar karşılığı tutarları olarak sayılmaktadır. TFRS 9 kapsamındaki özel karşılığın çalışma içerisinde mevcut olan 18 adet mevduat bankası içindeki 10 adet banka için etkisi negatif yönlü bir değişime sebep olmaktadır. Ancak 5 banka için pozitif yönde bir değişim yaratmaktadır. Banka 3, Banka 7, Banka 11’in değerlerindeki artış kayda değerdir. Geriye kalan 3 banka için ise 2017-2018 değerleri finansal tablolara aynı girildiği için değişim tutarı 0’dır.

Tablo 9: Değer ayarlamaları ve kredi karşılıkları değişimine ilişkin analiz sonucu

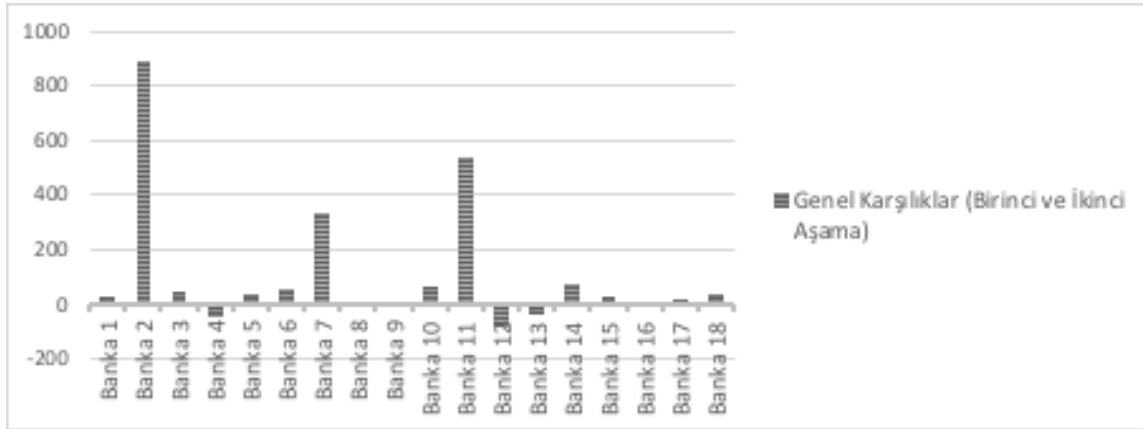
Bankalar	Özel Karşılıklar (3. Aşama)	Genel Karşılıklar (1. Ve 2. Aşama)
BANKA 1	-13,03	26,46
BANKA 2	9,84	892,01
BANKA 3	68,93	48,54
BANKA 4	-8,87	-44,10
BANKA 5	-16,08	39,48
BANKA 6	-0,65	53,01
BANKA 7	103,92	328,53
BANKA 8	0,00	0,00
BANKA 9	0,00	0,00
BANKA 10	-3,74	64,38
BANKA 11	43,41	538,03
BANKA 12	-10,90	-86,97
BANKA 13	-5,64	-41,89
BANKA 14	1,87	76,88
BANKA 15	-11,89	30,45
BANKA 16	0,00	-5,67
BANKA 17	-12,63	17,83
BANKA 18	-9,94	34,04

P. Mengi

Şekil 7: Özel karşılıklar (3. aşama) verilerine göre grafik dağılımı

Diğer analiz edilen kapsam ise Tablo 9 ve Şekil 8’de TFRS 9 standardıyla değişen genel karşılık (1. ve 2. aşama) kısmıdır. Genel karşılık kaleminin 2018 yılının başından itibaren TFRS 9 uygulayan bankaların finansal tablolarında karşılığı 1. ve 2. aşamalardır. Bu genel karşılık bu iki aşama içerisinde yer aldığı için hem 12 aylık beklenen kredi zararı karşılığı hem de ömür boyu beklenen zarar karşılığı olarak sayılmaktadır. 1. aşama için standart nitelikli krediler yer alırken, 2. aşama için yakın izlemedeki krediler yer almaktadır. TFRS 9 ile bu karşılığın bankalara etkisini gösteren analiz sonucuna göre, 12 banka için pozitif yönlü bir etki meydana gelmektedir. Bu kapsamda da Banka 2, Banka 7, Banka 11’deki artmalar büyük tutardadır. 4 adet banka için negatif yönde bir değişime neden olmaktadır. Banka 8 ve Banka 9 için ise 2017-2018 değerleri finansal tablolara aynı girildiği için değişim tutarı 0 olarak gösterilmektedir.

Şekil 8: Genel karşılıklar (1. ve 2. aşama) verilerine göre grafik dağılımı

Tablo 10, Tablo 11 ve Tablo 12’de incelenen kalemler bankaların finansal tablolarında yer alan konsolide kredi riskine ilişkin açıklamalar kısmından alınmıştır. Bu üç tablo önemli sektörler veya karşı taraf türüne göre muhtelif bilgilere ilişkin analiz sonuçlarını göstermektedir. Bu risk tutarları bankaların finansal tablolarında iki kısım olarak ayrılmaktadır. İlk kısım ‘Krediler’ başlığı altında kredi riskinde önemli artış (2. aşama) ve temerrüt (3. aşama) olarak incelenmektedir. Diğer ikinci kısım ise beklenen kredi zararı karşılıkları (TFRS 9) olarak belirtilmektedir. Bu belirtilen üç kalemin Tablo 10, Tablo 11 ve Tablo 12’de, finansal tablolarda yer alan sektörler göre, analiz oranları gösterilmektedir. Bankaların finansal tablolarında sektörler; tarım, sanayi, inşaat, hizmetler ve diğer olarak ayrılmaktadır. Bu beş sektörün her bir banka için TFRS 9 kapsamındaki aşamalarda ne kadar yüzde ile yer aldığı analiz edilmektedir.

P. Mengi

Tablo 10: Önemli sektörlere veya karşı taraf türüne göre muhtelif bilgilere ilişkin analiz sonuçları-kredi riskinde önemli artış (2. aşama)

Bankalar	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler	Diğer	Toplam
Banka 1	0,25	15,91	23,74	38,07	22,03	%100
Banka 2	0,92	20,73	45,34	32,24	0,77	%100
Banka 3	22,83	14,11	26,83	34,15	2,08	%100
Banka 4	8,17	60,48	3,09	28,26	0,00	%100
Banka 5	0,15	18,09	15,45	49,16	17,15	%100
Banka 6	1,20	13,24	7,10	48,82	29,64	%100
Banka 7	6,97	12,57	17,33	41,42	21,71	%100
Banka 8	0,02	26,07	22,97	6,45	44,49	%100
Banka 9	0,00	55,77	36,44	3,60	4,19	%100
Banka 10	4,70	13,76	11,20	37,56	31,98	%100
Banka 11	11,40	19,19	19,96	47,11	2,34	%100
Banka 12	11,73	8,96	13,40	56,42	9,49	%100
Banka 13	1,76	57,62	2,04	32,82	5,76	%100
Banka 14	5,44	21,28	0,00	34,52	38,76	%100
Banka 15	0,39	35,93	4,85	25,10	33,73	%100
Banka 16	0,39	21,83	21,60	47,37	8,81	%100
Banka 17	0,70	47,22	11,59	28,39	12,10	%100
Banka 18	1,25	23,86	21,69	47,44	5,76	%100
Ortalama	4,29	27,07	16,98	35,49	16,16	%100

Tablo 10’da, öncelikle kredi riskinde önemli artış (2.aşama) kısmında yer alan sektörlerin, çalışmada yer alan her bir mevduat banka için hangi oranda bir yüzdeler dilim kapsadığına bakılmaktadır. Kredi riskinde önemli artış (2. aşama), kredi riskinde bir artış gösteren ve bankalar tarafından ilgili kredilere ömür boyu beklenen kredi zararı hesaplanan kısımdır. Bu kapsam. TFRS 9’dan önce finansal tablolarda ‘Tahsili gecikmiş krediler’ olarak yer almaktaydı. 2018 yılının başından itibaren ise Kredi riskinde önemli artış (2. aşama) olarak finansal tablolara geçmiştir. Tablo 10’a göre, 2. aşamadaki kredi riskinde 10 adet bankada sektörler arasından ağırlıklı olarak en fazla yoğunlaşma hizmet sektöründe meydana gelmiştir. Daha sonra 5 bankada sanayi sektöründe risk yoğunlaşması görülmüştür. ‘Diğer’ başlığı altında geçen sektörde ise 2 adet banka için risk yoğunlaşması vardır. İnşaat sektöründe ise sadece 1 banka için risk yoğunlaşması meydana geldiği görülmektedir. Tüm sektörler bakımında hiçbir bankada risk yoğunlaşması göstermeyen tek sektör ise tarımdır.

Tablo 11’de temerrüt (3. Aşama) kısmında yer alan sektörlerin, çalışmada yer alan her bir mevduat banka için hangi oranda bir yüzdeler dilim kapsadığına bakılmaktadır. Temerrüt (3. aşama) kapsamı finansal varlık temerrüt ettikten sonra ve ömür boyu beklenen kredi zararları tutarı ile muhasebeleştirilen kısımdır. Bu TFRS 9’dan önce finansal tablolarda ‘değer düşüklüğüne uğramış krediler’ olarak yer almaktaydı. 2018 yılının başından itibaren TFRS 9’un uygulanmasıyla ‘temerrüt (3. Aşama)’ adı altında geçmeye başlamıştır. Tablo 11’de temerrüt (3. aşama) için 12 adet bankada sektörler arasından ağırlıklı olarak en fazla risk yoğunlaşması hizmet sektöründe meydana gelmiştir. 3 bankada ise sanayi sektöründe risk yoğunlaşması vardır. ‘Diğer’ başlığı altında geçen sektörde ise 2 adet banka için risk yoğunlaşması vardır. İnşaat sektöründe ise sadece 1 banka için artış meydana geldiği görülmektedir. Tüm sektörler arasında hiçbir bankada risk yoğunlaşması göstermeyen tek sektör tarımdır.

P. Mengi

Tablo 11: Önemli sektörlerle veya karşı taraf türüne göre muhtelif bilgilere ilişkin analiz sonuçları-temerrüt (3. aşama)

Bankalar	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler	Diğer	Toplam
Banka 1	0,14	20,90	13,17	40,59	25,20	%100
Banka 2	1,98	34,31	21,88	36,89	4,94	%100
Banka 3	16,46	17,29	29,83	34,18	2,24	%100
Banka 4	24,25	48,68	26,94	0,12	0,01	%100
Banka 5	1,16	24,25	23,66	35,00	15,93	%100
Banka 6	2,44	9,12	8,31	46,48	33,65	%100
Banka 7	4,66	21,30	14,06	49,08	10,90	%100
Banka 8	2,04	25,72	1,28	63,23	7,73	%100
Banka 9	0,50	50,03	11,74	27,98	9,75	%100
Banka 10	3,70	15,45	9,08	31,66	40,11	%100
Banka 11	13,28	25,32	13,65	41,29	6,46	%100
Banka 12	14,12	18,40	7,32	35,56	24,60	%100
Banka 13	0,00	0,01	1,28	14,51	84,20	%100
Banka 14	6,98	20,15	0,00	48,51	24,36	%100
Banka 15	0,96	29,77	10,70	30,70	27,87	%100
Banka 16	1,25	39,43	12,83	35,84	10,65	%100
Banka 17	1,05	23,48	29,54	26,86	19,07	%100
Banka 18	2,37	20,14	11,18	36,59	29,72	%100
Ortalama	5,41	24,65	13,69	35,28	20,97	%100

Tablo 12’de ‘beklenen kredi zararı karşılıkları’ kısmında yer alan sektörlerin çalışmada yer alan her bir mevduat banka için hangi oranda bir yüzdeler dilim kapsadığına bakılmaktadır. Tablo 12’de beklenen kredi zararı karşılıkları olarak finansal tablolarda yer alan bu kapsamda ise 11 adet bankada sektörler arasından ağırlıklı olarak en fazla karşılık yoğunlaşması hizmet sektöründe meydana gelmiştir. Hizmet sektöründen sonra en fazla karşılık yoğunlaşması gösteren 5 banka sanayi sektörüdür. 2 banka ise ‘Diğer’ kapsamı altında geçen sektör karşılık yoğunlaşması göstermektedir. Tüm sektörler arasından hiçbir bankada karşılık yoğunlaşması göstermeyen sektörler tarım, inşaat ve sanayidir.

Tablo 10, Tablo 11 ve Tablo 12 için 5 sektör arasından en büyük dağılımı gösteren sektör hizmetler sektörü olmuştur. Hizmetler kapsamı içerisinde enerji, otomotiv, güvenlik, perakende, telekomünikasyon ve iletişim hizmetleri, havaalanı ve liman hizmetleri, turizm gibi sektörler yer almaktadır. Fakat sektörler arasından en az dağılım gösteren sektör tarım sektörü olmuştur. Günümüz ekonomisi açısından da bahsi geçen sektörler arasından hizmetler sektörü ön planda olduğu için en büyük payı onun aldığı görülmektedir. Diğer sektörler arasından Tarım sektörü için, tarım yerine sanayileşmeye doğru gidilmesinden dolayı toplam kredi payının da gittikçe azaldığı değerlendirilmektedir.

P. Mengi

Tablo 12: Önemli sektörlere veya karşı taraf türüne göre muhtelif bilgilere ilişkin analiz sonuçları-beklenen kredi zararı karşılıkları

Bankalar	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler	Diğer	Toplam
Banka 1	0,18	22,66	15,16	33,00	29,00	%100
Banka 2	2,30	43,40	9,94	40,29	4,07	%100
Banka 3	16,08	17,96	25,29	37,93	2,74	%100
Banka 4	22,25	50,16	23,63	3,88	0,08	%100
Banka 5	1,28	32,13	9,71	37,02	19,86	%100
Banka 6	1,87	11,12	8,63	45,46	32,92	%100
Banka 7	5,35	19,33	16,62	39,54	19,16	%100
Banka 8	0,02	22,23	24,31	51,50	1,94	%100
Banka 9	0,22	45,94	31,13	18,36	4,35	%100
Banka 10	2,82	18,72	8,07	32,91	37,48	%100
Banka 11	9,42	24,01	17,06	44,99	4,52	%100
Banka 12	8,18	14,15	5,72	52,52	19,43	%100
Banka 13	2,62	24,97	3,04	28,72	40,65	%100
Banka 14	6,41	19,49	0,00	47,87	26,23	%100
Banka 15	0,74	32,04	7,46	28,53	31,23	%100
Banka 16	1,19	39,74	14,35	35,44	9,28	%100
Banka 17	1,03	28,52	19,25	32,21	18,99	%100
Banka 18	2,07	20,30	11,11	38,93	27,59	%100
Ortalama	4,67	27,05	13,92	36,06	18,30	%100

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çalışma için bankaların finansal tablolarından seçilen ve TFRS 9 standardındaki en önemli değişiklik olan kalem değer düşüklüğüdür. Değer düşüklüğü üç aşamalı bir modeldir. Bu aşamalardan 1. ve 3. aşama kredilerin çoğunun bankaya etkisi negatif yönde olmuştur. Fakat 2. aşama kredilerin bankaya etkisi yüzde %80'e yakın pozitif yönde olmuştur. Toplam değişime bakıldığında standardın ilk uygulanmasında 18 bankanın 12'sinde (yaklaşık %66) beklenen kredi zararı toplamı artmıştır. TFRS 9'daki en önemli değişiklik olan değer düşüklüğü aşamalarından, en belirgin artışı ve yüzdesel değişimi gösteren 2. aşamadaki krediler olmuştur. Gayri nakdi kredilerdeki aşamalarda oluşan değişimler için ise; 1. ve 2. aşamaların bankalara etkisi pozitif yönde olmuştur. Ancak 3. aşama bankaların çoğunluğunda negatif yönlü bir etkiye neden olmuştur.

Çalışmada araştırılan diğer kavramlar ise yeni karşılıklar yönetmeliği içerisindeki özel karşılıklar (3. aşama) ve genel karşılıklar (1. ve 2. aşama)'dır. Bu iki karşılığın çalışma kapsamındaki mevduat bankalarından alınan verilerle nasıl bir etki oluşturduğu analiz edilmiştir. Bu analizle bankaların çoğunluğunda özel karşılıklar kapsamının negatif yönde etkisi daha fazla olmuştur. Fakat özel karşılıklar için pozitif yönde değişim gösteren bankalarda değişim yüzde tutarlarının daha belirgin olduğu tespit edilmiştir. Genel karşılıkların ise pozitif yönde etkisi daha fazla olmuştur. TFRS 9 kapsamındaki Genel Karşılıklar, standart nitelikli krediler ve yakın izlemedeki kredileri içermektedir. Özel Karşılıklar ise tahsil imkânı sınırlı kredileri, tahsili şüpheli kredileri ve zarar niteliğindeki kredileri kapsamaktadır. Araştırma sonuçlarında genel olarak 3. Aşama kredilerin azalmasının özel karşılıkları azalttığı, 2. Aşama kredilerin artmasının da genel karşılıklarda bir artış neden olduğu gözlemlenmiştir.

Son olarak TFRS 9 kapsamında bankaların finansal tablolarından kredi riskinde sektörel olarak dağılım oranlarına bakılmıştır. Bankaların finansal tablolarında sektörler; tarım, sanayi, inşaat, hizmetler ve diğer olarak ayrılmıştır. Bu sektörlerin kredi riskinde önemli artış (2. aşama) ve temerrüt (3. aşama), beklenen kredi zararı karşılıkları (TFRS 9) kapsamı için dağılımlarına bakılmıştır. Üç kapsam için, 5 sektör arasından en büyük dağılımı gösteren hizmetler sektörü olmuştur. Fakat sektörler arasından en az dağılım gösteren tarım sektörüdür. Hizmet

P. Mengi

sektörüne yönelik kredi yoğunlaşması nedeniyle bu grupta yer alan kredilerden kaynaklanan risk yoğunlaşması belirlenmiştir.

Sonuç olarak, bu çalışmada TFRS 9 standardı kapsamı içinden seçilen tüm bu kalemler altında yapılan ilk geçiş yılı için karşılaştırmalı sonuçlar ve mevduat bankalarının beklenen kredi zararlarına olan etkileri detaylı olarak analiz edilmiştir. Bu etkiler her banka için farklı yödedir. Gelecek çalışmalarda yıllar itibarıyla beklenen kredi zararlarının eğilimi farklı banka grupları için karşılaştırmalı olarak analiz edilebilir. TFRS 9 kapsamı bankalara yeni girmiş bir kapsam olduğu için etkileri yavaş yavaş belli olacaktır. Bu yüzden banka kurullarının ve üst düzey yöneticilerinin daha bilinçli kararlar almaları, karışıklıkları önceden önlemler olarak yönetmeleri ve mevcut stresli koşullar olduğu takdirde riski azaltmak için ileriye dönük stratejik kararlar almaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbank. (2018). 31 Aralık 2018 Tarihi İtibarıyla Hazırlanan Kamuya Açıklanacak Konsolide Finansal Tablolar, Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar ile Bağımsız Denetim Raporu. (20.03.2019) https://www.akbank.com/tr-tr/Documents/3122018_Akbank_Konsolide_Finansal_Tablolar_ve_Dipnotlar.pdf.
- Albaraka. (2018). Albaraka Türk 2018 Faaliyet Raporu. (20.03.2019) <https://www.albaraka.com.tr/assets/tr/pdf/yatirimci-iliskileri/Albaraka-Turk-2018-Faaliyet-Raporu.pdf>.
- Aytürk, Y. (2016). "UFRS 9 Finansal Araçlar Kapsamında Yeni Değer Düşüklüğü Modeli ve Bankacılık Sektörüne Etkileri/New Impairment Model Within The Context Of IFRS 9 Financial Instruments And Its Effects On Banking Industry", *Mali Çözüm Dergisi*, 26, 133-143.
- Avcı, G. (2016a). Bankacılık Sektöründe Beklenen 6 Değişiklik. (19.10.2018) <https://www.finansgundem.com/haber/bankacilik-sektorunde-beklenen-6-degisiklik/1052787>.
- Avcı, G. (2016b). IFRS 9 ve Basel III'ün Kredi Karşılıkları Yönünden Karşılaştırılması, *The Future of Banking*. (19.10.2018) <https://thefutureofbanking.wordpress.com/2016/02/14/ifrs-9-basel-3-kredi-karsiliklari/>.
- Avul, E. (2018). TFRS 9 Kapsamında Finansal Araçlara İlişkin Değer Düşüklüğü Karşılıkları ve Bankacılık Sektöründeki Uygulaması, *Kamu Gözetimi Kurumu*. (10.10.2018) https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/konferanssunumlari/1139/TBB_Sunum_28_subat.pdf.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, BDDK. (2006). Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. *Ankara: Resmi Gazete (26333 sayılı)*. (01.05.2018) <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/11/20061101-9.htm>.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, BDDK. (2016). Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, *Ankara: Resmi Gazete (29750 sayılı)*. (05.05.2018) <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/06/20160622-3.htm>.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, BDDK. (2017). 31.12.2017 İtibarıyla Aktif Büyüklüğüne Göre Banka Sıralaması. (06.09.2020) <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık>.
- Biçer, S. Ö. (2016). Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uyarınca Finansal Araçların Ölçümü Ve Muhasebeleştirilmesi, *Muhasebe ve Denetim Dünyası*. (11.05.2018) http://www.kgkuzder.org.tr/upload/files/4_Seyra_ozge_Bicer_132016.pdf.
- Esendemirli, E. ve Yeğinboy, E. Y. (2014). "Comparative Analysis of Efficiency Measurement of Banks in the Turkish Banking System." *International Conference on Eurasian Economies*, 309-316.
- Fidan, M. M. (2018). "IFRS 9 Finansal Araçlar Standardına Göre Satın Alındığında veya Oluşturulduğunda Kredi-Değer Düşüklüğüne Uğramış Finansal Varlık Yaklaşımı", *Maliye ve Finans Yazıları*, 1/109, 233-258.
- Gökgöz, A. (2019). "TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı Çerçevesinde Ticari Alacaklara İlişkin Beklenen Kredi Zararlarının Tespiti ve Muhasebeleştirilmesi", *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 5/2, 163-178.
- Procompliance. (2016). Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Yönetmelik Neleri Değiştirecek? (09.09.2020) <https://www.procompliance.net/kredilerin-siniflandirilmasi-ve-bunlar-icin-ayrilacak-karsiliklara-iliskin-yonetmelik-neleri-degistirecek/>.

P. Mengi

- PWC. (2014). IFRS 9: Expected credit losses. (08.09.2020) <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-9/ifrs-in-depth-expected-credit-losses.pdf>
- PWC. (2015). Yeni Finansal Araçlar Standardı Beklenen Kredi Zararı Nedir? (25.02.2018) <https://www.pwc.com.tr/tr/services/ufrs/pdf/ufrs-9-beklenen-kredi-zararlari.pdf>.
- Subramanyam, K.R. ve Wild, J. (2014). *Financial Statement Analysis*. 11. Baskı, McGraw Hill.
- Sultanoğlu, B. (2018). "Expected Credit Loss Model by IFRS 9 and Its Possible Early Impacts on European and Turkish Banking Sector", *World of Accounting Science*, 20/3.
- Taşkın, C. ve Turanlı, M. (2019). "TFRS 9 ve Temerrüt Olasılığı Modellemesi", *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 8/1, 273-284.
- TFRS 9 Finansal Araçlar. (2017). Finansal Araçlar. (02.05.2018) https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TFRS/TFRS_9_2017%20Surumu.pdf.
- Topuz, G. (2017). Banka ve Sigorta Şirketleri Vergi Hesabında TFRS 9 ve Hazine Genelgesi Etkisi. (13.05.2018) <https://gorkemtopuz.com/banka-ve-sigorta-sirketleri-vergi-hesabinda-tfrs-9-ve-hazine-genelgesi-etkisi/>.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).